

INTERVIEW: LARS JONSSON over zijn kunst en zijn leven

In de aanloop naar het bezoek van hoofdspreker Lars Jonsson op de Belgische Vogeldag. Stelde Gerald Driessens reeds enkele vragen aan de Zweedse topkunstenaar. Tijdens zijn twee uur lange voordracht op 19 februari krijg je de unieke gelegenheid om de fascinatie 'live' te proeven

---

Meestal vinden jonge kunstenaars inspiratie bij andere. Toen jij begon met het tekenen van vogels, was de toegang tot het werk van anderen veel beperkter dan nu. Had je reeds je eigen idolen in die tijd?

LJ: De oudste zoon van onze burens in 1962-68 was ongeveer zeven jaar ouder dan ik. Hij maakte pentekeningen van racewagens, hij gebruikte daarvoor Rapidograph met verwisselbare pennen. Ik herinner me ook hoezeer ik dat materiaal ook wou. Al waren zijn onderwerpen niet echt mijn ding, zijn techniek om licht en volume te beheersen werkte bijzonder inspirerend op mij. Later zouden die pennen toch nog de mijne worden, tot in de jaren '70 bleef ik die gebruiken. Regelmatig bezocht ik het 'Naturhistoriska Riksmuseet' in Stockholm, waar ik in 1966 op een tentoonstelling van Stefan Ullström verzeild geraakte. Het grootste deel omvatte vogeltekeningen, vervaardigd met zwarte ballpoint en gebaseerd op opgezette vogels. Zijn techniek was prima en het resultaat had iets magisch. De scherpte van de figuren en de bewerkte bladspiegel weerspiegelden een kwaliteit die me fascineerden. Ik was toen 14, volop op zoek en open voor allerlei invloeden. In een latere fase, nog andere personen boeiden me.

Als we over het vogels kijken praten, gebeurde er iets in 1966 en vooral in 1967, toen ik opeens bewust werd van tijd en van het belang van mijn eigen waarnemingen, noem het: de start van een groeiende ambitie. Het is overigens typisch dat kinderen zich op hun 14de als een individu beginnen te bekijken: je leert jezelf van buitenaf bekijken en gaat langzaam evalueren wie je bent en waar je naartoe wil. Het was toen dat ik mijn dagboeken begon te schrijven over mijn tripjes, mijn observaties van vogels in de natuur, maar ook van sfeer en gemoed...

Tussen ca. 1980 en zijn dood in 1996, had ik regelmatige ontmoetingen met de legendarische Roger Tory Peterson, naar aanleiding van tentoonstellingen in de Verenigde Staten. Zijn passie voor vogels en zijn voortdurende drang om bij te leren waren een typische eigenschap van hem. In mijn ogen was hij in de eerste plaats een ornitholoog en een volmaakte leermeester. Zijn publicaties tonen in de eerste plaats dan ook een grotere passie voor de vogel dan voor de illustratie. Hij inspireerde me dus meer als Vogelgids-auteur dan als artiest.

In je levensverhaal in 'Birds and Light' vertel je dat je geweigerd werd op de Academie, een ervaring die blijkbaar onder je vel kroop. Had je het hier moeilijk mee en hoe ging je toen om met die teleurstelling?

LJ: Die teleurstelling heeft vooral mijn banden aangetrokken met Gunnar Brusewitz, Harald Wiberg en Allan Andersson, drie artiesten waarmee ik in 1972 mijn eerste groepstentoonstelling deed. Over de daarop volgende jaren heen, hielden we verschillende gezamenlijke tentoonstellingen, en de omgang met mensen van een oudere generatie en met andere ervaringen was bijzonder leerzaam. Brusetwitz, die zelf de Academie had verlaten in

zijn jeugd, zei me destijds nog “Jij had daar helemaal niets te zoeken!”. Hij betekende veel voor mij, als vriend en als mentor. Het was hem die mij reeds in 1968 toevertrouwde dat ik zou kunnen leven van tekenen en schilderen. Di boezemde me heel wat vertrouwen in en creëerde verwachtingen naar mezelf. Het zou mijn beroep kunnen worden: de kinderdroom leek plots heel wat concreter maar vooral iets bereikbaars, iets dat haalbaar was. In mijn aquarellen uit die tijd merk ik nu een sterke invloed van Brusewitz en ik denk daar ook vandaag vaak aan terug, wanneer ik zie hoe anderen mijn stijl imiteren, of zich optrekken aan mijn werk. Harald Wiberg was mijn tweede held, met zijn ontzagwekkende oog voor het dier en zijn vaardigheid in het tekenen ervan waren uniek.

Foto: David Erterius (www.netfugl.dk)

Vanaf het verschijnen van je eerste reeks van vijf boekjes, heeft jouw typische stijl tientallen natuurtekenaars geïnspireerd en thans behoor je ongetwijfeld tot één van de meest gekopieerde of gevolgde vogelkunstenaar ter wereld. Besteedt je speciale aandacht aan het educatieve aspect van je invloed of is dat iets wat je tracht op te vangen door het publiceren van je kunst- en vogelboeken ?

LJ: Ik ben me ten volle bewust van het educatieve nevenaspect en dat spelt zeker mee wanneer ik een bepaalde soort illustreer of een kenmerk wil benadrukken. Eén van mijn basisprincipes is zeker om zoveel mogelijk het gevoel en de uitstraling van een bepaalde vogel te benaderen en te respecteren, kunst waarbij zowel de toeschouwer én ikzelf zich goed bij voelen.

Je veldgids 'Vogels in Europa' is vrij uniek in die zin dat je de vogels telkens in unieke poses weergeeft binnen één plaat. Het zou, voor de lezer misschien gemakkelijker zijn om ze netjes naast mekaar te plaatsen in dezelfde houding. Het zou ju bovendien heel wat tijd hebben bespaard...

LJ: Vooreerst is het altijd erg moeilijk om een evenwicht te vinden tussen 'leesbaarheid' en 'ruimte tot twijfel' te laten in een plaat van een veldgids. Een illustratie moet in de eerste plaats gemakkelijk te interpreteren zijn. Soms heb ik duidelijkheid inderdaad vaarwel moeten zeggen in het voordeel van een fascinerend ontwerp. Mijn voornaamste gevoel is dat een strakke weergave van de vogels zij aan zij een pedagogische waarde uitstraalt. Ik kan er geen genoegen meenemen om een soort af te beelden als 'een symbool van zijn soort' met de meest typische kenmerken, er moet ook een vorm van 'leven' in zitten. Die mening staat centraal, het gaat er toch om dat we levende wezens afbeelden? Je moet die vogels daarom 'toestaan' om nu en dan hun hoofd een beetje te draaien, of de staart op te richten... Wanneer je op die verwachtingen van de 'toeschouwer' kleine variaties inbouwt, geef je de vogel een eigen bewegingsvrijheid en een reden om op dat moment op die plaats te zitten waar ik hem schilderde. Ik kan het bijna niet helpen, zelfs wanneer het mijn bedoeling was een 'droge' determinatieplaat te maken.

Bij het ontwerpen van een illustratie, is het dus erg belangrijk dat het wezen een doel, een beweegrichting én een reden krijgt om daar te zijn. De kijker zal ondervinden dat de vogel daar niet zonder reden zit en dat hij snel weer kan verdwijnen naar een andere plek. Een van de meest voorkomende fouten bij natuurtekenaars is, dat het lijkt alsof het dier in de omgeving is geplakt. De afbeelding is dan 'dood'. Zo is het cruciaal om het dier te voorzien van een oog dat kan zien, anders leeft het niet. Net als bij mensen, is ook bij dieren het oog het eerste waarmee we word geconfronteerd, dit is dus erg belangrijk. De kleine details rondom het oog, de manier hoe de naakte delen rond het oog zijn gestructureerd en de minuscule kleine veertjes er rond, creëren de specifieke uitstraling van de soort.

Van welke tekeningen of schilderijen ben je doorgaans meest tevreden? Tenslotte vraagt het ene schilderij al wat meer inspiratie dan het andere. Weiger je soms om bepaalde soorten of onderwerpen te schilderen, omwille van bv. gebrek aan persoonlijke ervaring ermee, en schilder je alleen die onderwerpen waarbij je jezelf goed voelt?

LJ: Ik heb er altijd naar gestreefd om mijn werk te baseren op eigen veldschetsen of waarnemingen. Achter vele vogels die ik afbeeldde gaat een schets of zelfs een heel verhaal schuil. Niet alleen 'het zelf vertrouwd' zijn speelt dus mee, ook het verlangen om een eigen weergave van een ervaring of een impressie weer te geven.

Voor mij is het optimale scenario om een 'individu' te schilderen dat ik zelf heb bestudeerd in dat bepaald verenklee. Het is zeker zo dat onderwerpen die afgeleid zijn van eigen ervaringen of interpretaties, veel meer leven weergeven, dan werken waarvoor ik moet terugvallen op ervaringen van anderen, louter op studiemateriaal of op foto's.

Verder is het zo dat, wanneer ik een veldschets maak, ik veel meer het gevoel krijg van 'de klik te hebben'. Dit heeft ongetwijfeld te maken met de directe inspiratie uit het veld die rechtstreeks verbonden is aan het karakter van een veldschets, het feit dat de minder uitgewerkte details door de vingers worden gezien. In een schets kan je meer 'afwijkingen' inbouwen, de schets is dan ook juister door het gebrek aan definitie, aan 'juistheid'.

Wat bedoel je daarmee?

LJ: In mijn veldschetsen wil een realistische interpretatie weergeven, en die is zeer verschillend van de som van alle details. Elke vogel heeft een vorm, typische houdingen of bewegingen, die in vele gevallen de sleutel zijn naar hun karakter, hun uitstraling, veel meer dan de details in hun verenkleed. Uiteraard is het voor de meeste soorten perfect mogelijk om met een combinatie van die 'ruwe interpretatie' en de fijne details tot een correct geheel te komen.

Ik vind het belangrijk om een vogel of een soort een duidelijke vorm mee te geven, om juist te zijn de volledigheid van het driedimensionele lichaam waar de vogel voor staat. Hierin speelt licht een essentiële rol. Op een bewegende vogel peelt licht een grote rol in wat wij als vorm interpreteren. Een in het open staande Wulp is altijd 'meer vorm dan patroon', terwijl bij een broedende Wulp het detailpatroon duidelijk overheerst over de vorm.

Welk ander documentatiemateriaal gebruik je vaak? Bijvoorbeeld wanneer je niet de gelegenheid hebt gehad om de vogel 'live' te bestuderen...

LJ: Om alle soorten en verschillende kleden af te beelden, moet je terugvallen op andere informatiebronnen. Een standaardmethode is om een bezoek te brengen aan de nodige 'Natural History Musea'.

Een dood gevonden vogel is ideaal studiemateriaal. Vogeltekenaars, ik ook, hebben een zwak om dode vogels op te rapen en te bestuderen. Je vindt altijd wel een link met leven terug wanneer de vogel nog niet te lang dood is. Het schilderen van zo'n vogel is een unieke gelegenheid om te de kwaliteit en de eigenschappen van veren te leren kennen.

Een foto is dan wel een juiste 'uitsnede' uit wat je ziet, maar het klopt niet altijd met onze ervaring, onze interpretatie of onze werkelijkheid. Het gebruik van foto's als een hulpmiddel om de eigen informatie uit veldschetsen aan te vullen, is ideaal. Wanneer ik een werk volledig op een of enkele foto's moest baseren, was het resultaat eerder een teleurstelling, vergeleken met de ervaring die ik daarna met die soort in het veld onderging.

Was je jezelf steeds bewust van de nieuwe kenmerken die je de wereld instuurde, eerst in de vijfde reeks en later herwerkt in 'Vogels in Europa'? Of slopen die automatisch in je publicaties doordat je ze 'ongeweten' of onbewust zo had geschetst in het veld?

LJ: Beide... ongetwijfeld. Meestal gebeurde het afbeelden van nieuwe kenmerken erg bewust en het is zelfs een drijfveer om dat te delen. Het gebeurde echter dat er onbewust nieuwe zaken in de tekeningen slopen terwijl ik mezelf volledig liet wegdrijven in een vogel en het tekenen ervan...

De combinatie van kenmerken maken de vogel nu éénmaal zo uniek... en precies dat wil je benaderen.

In 'Birds and Light' praat je open over enkele fouten die je maakte in het verleden. Het lijkt nogal riskant om dat te doen in een open interview...?

LJ: Klopt, en het sluit zelfs naadloos aan bij de vorige vraag. Ik ben me ervan bewust dat ook het risico op fouten altijd bestaat. In sommige gevallen zal de vogel of net dat bewuste exemplaar dat ik teken, niet representatief zijn voor de soort, dat bepaald verenkleeft of... dat ik het verkeerd determineerde. Zo was de donkere fase Arendbuizerd in *'Vogels van het Middellandse Zeegebied'* gebaseerd op een prachtige Buizerd die ik zag in Turkije, een exemplaar dat ik schetste tot in het kleinste detail. In een latere editie werd die gecorrigeerd naar hoe het echt moest; een gewone Buizerd van de Oost-Mediterrane ondersoort *menetriesi*. Mijn Notenkraker in de eerste editie van *'Vogels van Europa'* was een buitenbeentje: hij vertoonde een witte stuit, iets wat ze in werkelijkheid niet hebben. Ik dacht ik echt een vergissing had gemaakt tijdens het schilderen van de plaat, maar bij het bekijken van mijn originele schetsboek van 1972, bleek dat ik het toen net zo had geschetst. Wellicht is dat foutieve beeld van toen komen vast te zitten in mijn geheugen. Ik kan die lijst nog aanvullen...

Na jouw erg populaire Vogels in Europa, volgde de nòg volledigere 'ANWB Vogelgids'. Hiermee werden de laatste overgebleven hiaten van vroegere veldgidsen verder opgevuld. Denk je dat er nog steeds een toekomst is weggelegd voor Europese artiesten of illustrators?

LJ: De vraag zal eerder zijn: hoe ziet het toekomstige boek eruit...? De ANWB-Vogelgids is een buitengewoon goed werk dat degelijk en systematisch werd opgebouwd, met sublieme afbeeldingen. Maar misschien zullen we in de toekomst meer en meer elektronische vogelgidsen zien opduiken, die mogelijk zelfs gebruik maken van digitaal geschilderde afbeeldingen die gebaseerd werden op foto's.

De eerste stap die staat te gebeuren is wellicht het op punt zetten van een nieuwe systematische soortenlijst, gebaseerd op moleculair-genetisch onderzoek. Het huidige soortenconcept zou wel eens volledig kunnen worden doorbroken, zodat we een hele nieuwe richting inslaan op dat vlak. Vogelkijkers praten ondertussen reeds over phylogenetische soorten, over het genetisch bepalen van de ondersoort of zelfs van welke geïsoleerde populatie een bepaalde vogel afkomstig is.

Misschien komt er wel een heropleving van de klassieke *Petersons Vogelgids*, of misschien zullen mijn gidsen tussen de mottenballen verzeild geraken. Bij het afstoffen denkt men na 50 jaar misschien " Hé kijk... Jonsson illustreerde toen al dat een Topper in eerste winterkleed...."

Van één ding ben ik zeker – de interesse in vogels en de geschilderde afbeelding ervan zal altijd blijven bestaan!

Wat is je voornaamste boodschap naar beginnende vogelkijkers of –tekenaars en heb je een bijzondere boodschap naar diegene die hun fascinatie in het vogels kijken dreigen te verliezen?

LJ: Wel dat vind ik pas een moeilijke...

Ten eerste moet er een passie zijn voor het onderwerp maar je moet ook vertrouwen hebben in wat je ogen je vertellen. En dan natuurlijk erg veel oefenen. De jonge vogeltekenaar moet de ogen goed trainen, je moet leren kijken dus. Je hersenen moeten op een zuivere manier evalueren wat je ziet. Hier biedt de foto geen soelaas, het is *in het veld* dat je de kick van het levende wezen en het vogels kijken moet ervaren. Dat is precies wat ik met die kunst wil vertellen: de eindeloze inspiratie die je kan vinden in de levende vogel.

Dan naar diegene die de fascinatie dreigt te verliezen, ik kan daar eigenlijk weinig op zeggen en dat is eigenlijk niet zo slecht, mijn fascinatie heeft namelijk nooit dipjes gekend...

Ik kan me wel voorstellen dat sommigen het enthousiasme kunnen verliezen wanneer het louter om een doorgedreven competitie gaat... zoveel mogelijk soorten zien bijvoorbeeld...

Die competitie kan op een gegeven moment zo moeilijk worden en de vooruitgang zo tergend traag, dat het enige boeiende dan verdwijnt voor die mensen.

Volgens mij is 'het dagelijkse vogels kijken', met andere woorden gewoon 'de voeling blijven hebben' met al wat er rond je beweegt, een heel belangrijk iets en dat kost je zelfs geen tijd.

Om een simpel voorbeeld te geven: wanneer je aan iemand je favoriete vogelplek toont, kan je reeds een herlevende fascinatie proeven, al is het maar omdat je uitleg moet geven over het delicate verschil tussen twee simpele soorten, die je na al die tijd veel te gewoon bent gaan vinden.